

HRANT DİNK CİNAYETİ ÜZERİNE

Avukat Mahmut Şakar

19 Ocak 2007 tarihinde İstanbul'da saldırıya uğrayarak yaşamını yitiren AGOS gazetesi yayın yönetmeni, Ermeni aydın Hrant DİNK'in katledilmesi üzerine çok şey söylendi ve yazıldı. Ve halen de devam ediyor. Cinayetin arka planına geçmeden önce zamanlama konusuna değinmek istiyorum. Cinayet, Türkiye'nin Irak'a operasyon yapma ihtimalinin tartışıldığı, Kerkük üzerinde hak iddia ettiği, cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlerin yapılacağı bir dönemde iç politikada gergin ve hırcın bir atmosferin yaratılmak istendiği bir zamanda gerçekleşti. Buna karşın Ermeni ve Kürt sorunu başta olmak üzere, yerleşik argümanların aksine geçmişle ve sorunlarının kaynağıyla yüzleşmenin önemine işaret edildiği, konferansların düzenlendiği, "Türkiye'nin barışını" aradığı bir dönemde cinayet işlendi. Yani değişimden, demokratik dönüşümden yana olanların aktifleştiği bir döneme denk gelmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Bu gelişmelere karşın iç politika ve Ortadoğu politikasında, yayılcı, şiddet eksenli siyasetin öne çıkarılmasını isteyenlerin etkinlik alma sürecinde olmasını da zamanlama açısından belirleyici bir yaklaşım olarak görüyorum.

Hrant Dink, ülkenin en derin ve çetrefilli sorununa bile çözümün ve uzlaşının diliyle yaklaşan, diyalogu ve ortak yaşamayı ana eksen alan, ülkenin tüm sorunlarına aynı ilgi ve yakınlıkla bakabilen ve düşüncelerini benimsemeyen kesimleri bile etkileme kapasitesi olan bir aydıdı. Kendi halkının soykırımı ugradığına inanan, tarihsel gerçekliği savunan ancak önemli olanın geleceği kurmak olduğunu dile getiren böylece Ermeni sorununda tıkanıklığı aşmaya çalışan, çözüm lehine sinerji yaratan bir şahsiyetti. Soykırımdan bu yana, ülkede nüfusu oldukça azalan, kalanların ise toplumsal yaşamda kendini geriye çeken, sanki bu ülkede yaşamıyorlarmış gibi tamamen kendi kabuklarında, pasif ve edilgen yaçayan Ermeni toplumunun sesi ve dili olma cesaretini gösterebilmiş bir aydıdı. Türkiye aydınının temiz sesi ve yüreği olmayı başarabilmiş bir insandı. Bu nedenle, barış ve demokratik çözüm isteyen kesimleri susturmayı, şiddeti ve karanlığı tamamen hakim kılmayı isteyenler son iki yıldır onu hedef seçtiler ve adım adım sonunu hazırladılar.

Hrant Dink cinayeti gerçekten çok boyutlu ve geniş bir çerçevede ele alınmaya muhtaç. Çünkü bu cinayet ekseninde tartışılan aslında Türkiye gerçeği ve Türkiye'nin geleceğidir. Bu nedenle konu yalnız adli boyutta değil ancak tarihsel, sosyal, hukuksal ve siyasal ekseninde ele alınarak kavranacak bir derinliğe sahip bulunmaktadır.

1- Adli boyutunu aradan çıkarmak amacıyla başlarken ele almak istiyorum. Herşeyden önce cinayeti gerçekleştiren 17 yaşındaki Trabzonlu genç Ogün Samast ve azmettirici olan Yasin Hayal'in olaydan kısa bir süre sonra yakalanmasının cinayetin aydınlatılması anlamına gelmediğini konuyla ilgili herkes dile getiriyor, bende katılıyorum. Bu devam eden bir süreç, nitekim her gün olayla ilgili ciddi bilgi ve iddialarla karşılaşmaktayız. Olayda adı geçen ve tutuklu bulunan Erhan Tuncel'in polis ajanı olması ve cinayeti çok önceden haber vermesine rağmen Emniyet yetkililerinin önleyici bir çalışmada bulunmaması, Dink'e koruma verilmemesi, Dink'in sürekli tehdit alması hatta kendisinin de yazdığı gibi İstanbul Vali Yardımcısı'nın huzuruna çağrılıp istihbarat görevlisi olduğu tahmin edilen iki kişi tarafından tehdit edilmesi, devletin en azından bir bölümünün olayın farkında ve içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Makalenin geri kalan bölümlerinde izah edeceğim gibi birbirinden değişik nedenlerle de olsa sivil toplumun, hükümetin ve uluslararası kamuyonun olaya tepki göstermesi, diğer siyasal cinayetlerde yapıldığı gibi, devlet kurumlarının olayın üstünü kapatma ve daraltma çabasının ilk etapta başarılı olmasını engellememiştir. Ancak bu tehlike halen de bulunmaktadır.

2- AKP hükümetinin AB uyum sürecinde çıkardığı en önemli yasa olan TCK'da geçmiş düzenlemeleri aratmayan yasakçı ve engelleyici onlarca maddeden biri de 301.madde idi. Bu madde artık herkesce bilindiği üzere „Türklüğü aşağılamayı“ ceza konusu yapmaktaydı. Ülkenin tanınan pek çok aydını, milliyetçi argüman ve simgelerle bezenmiş görsel bir linç şöleni eşliğinde bu maddeden yargılandılar. Bunlardan biri de Hrant Dink idi. Dava konusu olan yazısını okuyan herkes, kamuoyu, bilirkişi raporları hatta savcılar yazıda eleştirilenin „Türkler“ değil aslına ermeni cemaatindeki „türk imajı“ olduğunu söylediler. Buna rağmen yerel mahkeme tarafından 6 ay hapisle cezalandırıldı. Ve Yargıtay'a başvuruda bulundu. Kendisinin de ifade ettiği gibi Türkiye'de yargı bağımsız değildi ve “bana haddimi bildirmeye karar vermiş derin güçlerin orada da etkili olmayacaklarının garantisi neydi?” Nitekim, tahmin ettiği gibi Yargıtay ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, cezasını onayladı. Koca bir yargı sistemi okuduğu anlamayacak kadar cahil olmadığına göre, derin bir güç ısrarla onu “ırkçılık”tan cezalandırdı ve milliyetçi-ırkçı kesimlerin gözünde bir hedef haline getirdi. Bu boyutu vurgulamak için de onbinlerce insan cenazesinde “katil 301” diye haykırdı.

3- Beş yıldır ülkeyi Başbakan olarak yöneten Recep Tayyip Erdoğan'ın bu olay sonrasında tartışmaya açtığı „derin devlet“ konusu, yıllardır gündemde olan ancak hep konjoktürel durumlarda kullanılan sonra da üzerine gidilmeyen bir olgudur. Ordu merkezli geleneksel kemalist kesimlerle Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde gerilimin tırmanması, ve bu gerilim içinde geleneksel kemalist aktörleri yıpratmak amaçlı da olsa aslında Hrant Dink olayındaki siyasal adresin ortaya konulması açısından doğru bir tespit. Doğru olmayan nokta Başbakan Erdoğan'ın da zaman zaman bu güçlerin yönlerdiği siyasal-psikolojik atmosfer içinde milliyetçi bir dil ve söylem kullanarak aslında onların dümen suyuna girmesini itiraf etmemesi, bu yönlü eleştirilere karşı saldırgan tutum alması, kendilerini de bu sürecin dışında tamamen ayrıksı ve masum bir güç olarak göstermesidir. Gerek 301. madde de ısrar etmeleri gerekse de milliyetçiliği derinleştiren söylemlerinden dolayı AKP hükümetinin sorumlu olduğunu düşünüyorum. Bu olguya yaklaşımları ise AKP hükümetinin ikiyüzlülüğünü ortaya koymaktadır. Bir de AB sürecinde ki reformların ne kadar sahte ve özsel bir ilerlemeden yoksun olduğunu.

4- Türkiye'nin demokratik bir ülke olmasını isteyenler bu cinayetin Hrant Dink'in yazar kimliğiyle birlikte esas olarak Ermeni kimliğine yönelik olduğunu bildikleri için yoğun bir tepki gösterdiler. Farklı kimliklere ve düşüncelere yaşama imkanını bırakmayan geleneksel zihniyete karşı bir tepkiyi dile getirdiler. Bunu da “Hepimiz Ermeni'yiz” diye formüle ettiler. İşin özünü de bu nokta oluşturmaktadır zaten. Cinayetin marjinal bir grubun ya da örgütün dışında aslında giderek yükselen ırkçı ve milletçi toplumsal zemin üzerinden gerçekleştirilmesi Türkiye'nin geleceğini tehdit eden noktayı oluşturmaktadır. Bu geleneğin yakın Türkiye tarihinde bolca örneklerine raslamaktayız. 1915 Ermeni soykırımı, Kürt halkına karşı geliştirilen katliamlar, onlarca farklı etnik ve dini kimliğin asimile edilmesi, değişik yöntemlerle elimine edilmesi aslında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden Cumhuriyet sürecine ve oradan günümüze kadar gelen “türkleştirici” ideolojinin ürünüdür. Bu düşünce tüm etnik kimlikleri “türk”sayar, onun dışındakilere ise yaşama imkanını tanımaz. Cumhuriyet döneminin Adalet Bakanları'ndan Mahmut Esat Bozkurt'un “saf türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları, vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı” sözü bu politikanın en açık ifadelerinden biridir.

Türkiye'de ırkçılığın karakteri, örneğin Almanya gibi ülkelerden farklılıklar gösterir. “Ari ırkı” ni eksen alan ve diğerlerini aşağılayan, uzaklaştıran söylemin yerine Türkiye'de aksine tüm etnik kimlikleri “türk”sayan” bir ırkçılık türü mevcuttur. Kavramsal açıdan herkesi türkleştirerek, farklı kimliklerin olmadığını söyler ancak pratik olarak ta bu farklı kimlikleri

temel tehlike olarak görür. Zamana yayılan bir tarzla da onları “etkisizleştirmenin” değişik yollarını uygulamaya sokar. Cumhuriyet’in ilk yıllarında ülkedeki onlarca etnik, dinsel ve dilsel kimlikte geriye ne kaldığına baktığımızda resmi politikanın sonuçlarını anlayabiliriz. Bu politika son otuz yılda PKK ile yürütülen savaşla birlikte daha derinlikli ve güncel bir hal alarak kendini egemen noktaya getirmiştir. Devlet içinde ve devletin ceperindeki basın dahil kurumlar içinde etkili kılınmıştır. Zaten “derin devlet” denilen olgu da, bu zihniyetin etkin olduğu egemen kurumların toplamı olmaktadır.

Bu siyaset zaman içinde Türkiye’de içselleştirilmiş bir hale gelmiştir. O nedenle Hrant Dink cinayetinde sorun , toplumsal zeminde var olan ırkçı düşüncenin faşizme evrildiği bir süreçte „bir ermeni öldürmeyi“ haklılaştırıcı kılan zihniyetin kurumlarda ve bireylerde kendisini içselleştirmiş olmasıdır. Vahim olan nokta budur. Basına da yansıdığı gibi, cinayet zanlısının Samsun’da gözaltında alındığı karakolda asker ve polisler tarafından eline bayrak tutuşturulması ve görevlilerin tek tek, katille „hatıra fotoğrafı“ çektirmesi, nerdeyse bir kahraman gibi karşılanması bu haklılaştırıcı zihniyetle bağlantılıdır. Bu olay farklı bir ilde, farklı bir karakolda ya da kurumda olsa yine de aynı şeyler olacaktı. Nitekim, yapılan gösterilerde, stadyumlarda ”hepimiz türk’üz”, ”hepimiz Ogün Samast’ız” denmesi ve katilin cinayet anında giydiği beyaz berenin simgesel olarak giyilmeye başlanması bu cinayetın meşruluğuna inanan toplumsal zeminin varlığına işaret eder.

Sonuç olarak; Hrant Dink cinayetini, ne son 15 yılda saldırgan ırkçılığın yatağı haline getirilen Trabzon’a özgü bir hadise olarak ele alabiliriz ne de marjinal bir grubun işi deyip geçiştirebiliriz. İttihat-Terakki’den bu yana devlet siyaseti haline dönüşen, bu geleneğin günümüzde sürdürücüsü olan „derin devlet“ güçlerince yönlendirilen ve belli dönemlerde milliyetçi hezeyanların yaratılmasıyla da kitleleri de içine alarak yürütülen Türk işi faşizminin sorumlu olduğu bir cinayettir.

Kaleminden başka silahı olmayan, sadece düşüncelerini ifade eden, Türkiye’de ki her muhalif ve devlet şiddetine aday olan insan gibi ”güvercin tedirginliğiyle” yaşayan Hrant Dink’in, soykırıma uğradığını söylediği atalarının kaderini paylaşması aradan geçen 90 yıl boyunca Türkiye’de ne kadar az şeyin değiştiğinin de bir göstergesidir.

Avukat Mahmut Şakar
MAF-DAD Baş.Yrd
